

Sustav svetišta oko Babožnice

Andelko Đermek

The last year author described the system of sacred triangles around Babožnica in the lower Zagorje region northwest of Zagreb in Croatia. In this article author gives further space analysis of the reconstructed sacral points and gives their mythological interpretation. The author concludes that the locations of the sanctuaries are connected with the Slavic calendar. This calendar and space points are in the myth connected with the cult of sacred wedding of Mara and Jarilo. After the wedding Jarilo is sacrificed and killed. This act shows some connection with a cauldron.

Sveti trokuti i koncentrične kružnice oko Babožnice

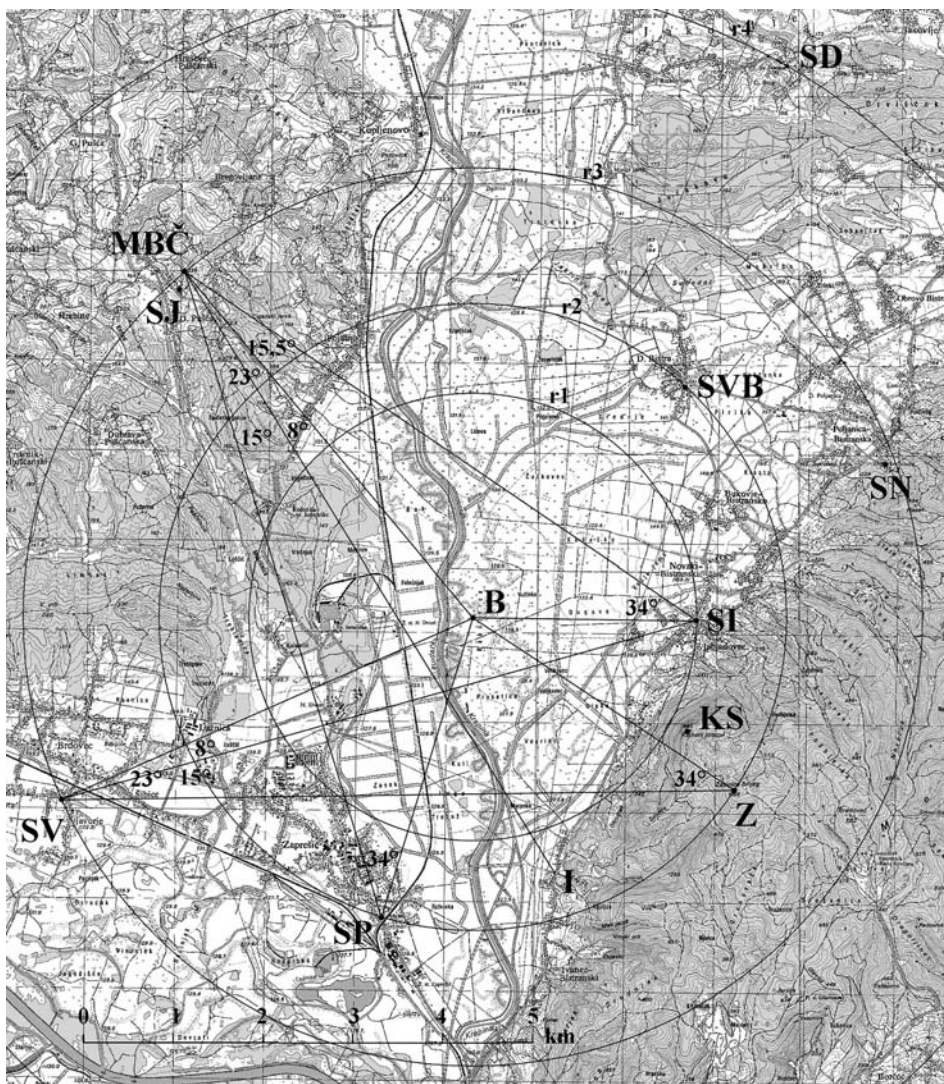
U članku objavljenom prošle godine interpretirao sam legendu o okamenjenim svatovima kao odjek slavenskog mita o božanskoj svadbi Mare i Jarila (Đermek 2009). U kraju oko Kamenih svata u donjem toku rijeke Krapine opisao sam preplet tri sveta trokuta oko toponima Babožnica. U tom članku nisam poklanjao preveliku pažnju međusobnim odnosima duljina stranica u otkrivenim svetim trokutima smatrajući da su važniji kutovi, te da su međusobni odnosi stranica samo posljedica svetih kutova. Međutim, čini se da je odnos stranica $1:\sqrt{2}$ posebno plijenio pažnju slavenskih poganskih svećenika. Tako u svom članku nisam ni naglašavao da ovaj odnos oko toponima Babožnica ima vrlo važnu ulogu. Oko Babožnice tako možemo opisati više koncentričnih kružnica čiji su polumjeri približno u odnosu $1:\sqrt{2}$ (Slika 1). Prva i najmanja kružnica prelazi preko kapele Sv. Ivana Krstitelja u Jablanovcu ($r_1 = 2,48$ km). Druga preko kapele Sv. Petra u Zaprešiću (3,5 km) i vrha na Zlatnici (Zatinice, Zlatinice) brijegu (3,5 km). Ova kružnica prelazi i preko kapele Sv. Vendelina u Donjoj Bistri (3,46 km). Treća kružnica prelazi preko crkve Sv. Vida u Javorju (4,99 km) i kapele Majke Božje Čiseljske u Donjoj Pušći (5,03 km). Također, oko Babožnice možemo nastaviti ucrtavati još veće kružnice u odnosu $1:\sqrt{2}$. Četvrta prelazi preko kapele Sv. Doroteje u Jakovlju (7,06 km), peta preko vrha Medvednice – Sljemena (9,83 km), a šesta preko samog centra Zagreba, tj. približno preko crkve Sv. Marije na Dolcu (13,99 km) koja sasvim sigurno spada u krug najstarijih zagrebačkih crkava. Polumjeri navedenih kružnica daju odnose koji vrlo malo odstupaju od odnosa $1:\sqrt{2}$ (Tabela 1).

Odnos	Numerička vrijednost (km)	Kvocijent
$r_2 : r_1$	3,5 : 2,48	1,41
$r_3 : r_2$	5,01 : 3,5	1,43
$r_4 : r_3$	7,06 : 5,01	1,41

$r5 : r4$	9,83 : 7,06	1,39
$r6 : r5$	13,99 : 9,83	1,42

Tabela 1: Međusobni odnosi polumjera kružnica opisanih oko Babožnice

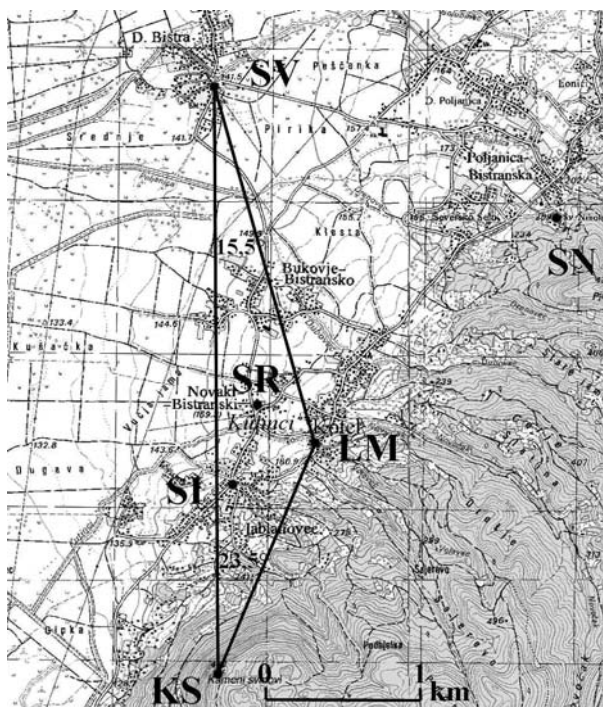
Može se primijetiti da treća kružnica ovog sustava prolazi samo 100 m od župne crkve Sv. Nikole u Poljanici Bistranskoj. Ova crkva je posebno značajna, jer se prvi put spominje već 1209. godine i po tome je jedna od najstarijih u široj okolici. Dao ju je sagraditi

Slika 1: Raspored svetišta oko Babožnice. (B: Babožnica, 128m; SI: Sv. Ivan Jablanovec, 165m; MBC: Majka Božja Čišeljska Donja Pušća, 239m; SJ: Sv. Juraj Donja Pušća, 180m; SV: Sv. Vid Javorje, 132m; SP: Sv. Petar Zaprešić, 128m; Z: Zlatinice brijeg, 584m; KS: Kameni svati, 489m; I: raspelo u Ivancu Bistranskom, 140m; SN: Sv. Nikola Poljanica Bistranska, 259m; SVB: Sv. Vendelin Donja Bistra, 141m; SD: Sv. Doroteja Jakovlje, 215m).

zagrebački župan Vratislav¹ iz poznate plemićke porodice Acha koja je imala velike posjede oko Zagreba. Ubikacijom crkve Sv. Nikole automatski bi se ubicirao i posjed Lubenik koji se nalazio niže crkve i njezinog posjeda², a čiji položaj je do danas ostao enigma, jer se nakon 14. stoljeća više nikada ne spominje. Ubikaciju otežava to što se ova crkva različito locira u povijesnim dokumentima: 1209. godine u Poljanicu više Lubenika, 1334. godine u Lubenik³, 1501. godine u Jablanovec⁴, a tijekom 16. stoljeća u Podgorje. Zabilježena je i tradicija o tome da se današnja crkva ne nalazi na izvornoj lokaciji. Bistranski župnik Cerovski u svojoj kronici pod naslovom „Knjiga spomenka vrednih fare bistranske od najstarijih vremena do sadašnjih“ pisanoj 1850. godine navodi kao izvornu lokaciju koja je predaleko od današnje (oko 1 km sjeveroistočno) i koja je još k tome vezana za drugog zaštitnika – Sv. Magdalenu. Neki podaci koje je zabilježio ovaj župnik ukazuju na to da se izvorna crkva ipak nalazila na današnjem položaju ili vrlo blizu njega:

„...Vnogi su već sobom premissljavali, nut kaj je negda pervoga vtamelitelja Fare ove genulo, da na ovakovom Brijegu Cirkvu i farof išel je postavlat, i radi bi bili zvrha zeznali, kak morebiti i ti dragi moj Naslednik i Čitavec, koj mesto ovo premissljavaš i zroka zezveidjaš, i sudim da ti povolno bude čuti, ako ti ga povem i odprem onak — kak sem ga vu jednom starem pismu naznačenoga našel. — Zakaj na ovom brežuljku, i tak rekuć vu ovoj gori Cirkva i farof je napravljen, zrok naj vekši je bil ov Zviranjek i ova zdrava voda, koju na dvorišču izvirati vidiš. Ar ov zdenčec vre od starih vremen zarad dobrote svoje na velikem glasu je, ne samo vu ovoj celi okolici, nego takajše i vu istom Zagrebu, kak to iz vustmenog pripovedanja čulsem...“ (Nikolić 1962)

Slika 2: Lokalni sveti trokut Kameniti sveti – Sv. Vendelin – Lončarev mlin (KS: Kameniti sveti, 489m; SV: Sv. Vendelin Donja Bistra, 141m; LM: Lončarev mlin, 170m; SI: Sv. Ivan Jablanovec, 165m; SR: Sv. Rok Novaki Bistranski, 160m; SN: Sv. Nikola Poljanica Bistranska, 259m).

¹ „Prima meta predii Polonica nomine, ubi supradictus V(ratizlaus) comes edificavit ecclesiam nomine sancti Nicholai...“ (Smičiklas 1905: 91-95)

² „Petus qui dicitur frater V(ratizlai) comitis habet predium nomine Lubenic infra metas supradicti sancti Nicholai.“ (Smičiklas 1905: 91-95)

³ „Item ecclesia sancti Nicolai de Lubenic“ (Rački 1872)

⁴ „Valentinus plebanus in Jablanovec“ (Rački 1872)

Nepristupačna lokacija na brijegu i zdravi izvor ukazuju na poganske motive. Uzimajući u obzir i to da je šumovito područje Gore (Medvednice) istočno i jugozapadno od crkve jedino koje je moglo biti u posjedu župe od njezinog utemeljenja može se zaključiti da je posjed Lubenik pokrивao područje pod Gorom. Naziv ovog područja je od 15. stoljeća Podgorje, a ponekad i Jablanovec prema najvećem selu. Iz ovoga se vidi da su nazivi Podgorje i Jablanovec vjerojatno tijekom 15. stoljeća potisnuli stariji naziv Lubenik. U vezi s ovom crkvom zanimljivo je spomenuti da neki kazivači legende o Kamenim svatima navode da su svatovi išli od Kamenih svata prema crkvi Sv. Nikole⁵ ili da je mladenac bio iz Novaka⁶, dok neki opet pričaju da su svatovi išli u Nove Dvore⁷ (nasuprot Babožnice).

Za kapelu Sv. Vendelina u Donjoj Bistri je značajno da se nalazi skoro točno sjeverno od Kamenih svata i na drugoj koncentričnoj kružnici oko Babožnice. Međutim, treće svetište se ne da sigurno locirati, osim ako to ne bi bila lokacija 'Lončarev mlin' u Novakima Bistranskim na granici s Jablanovcem. Ona bi činila trokut s kutovima od 23,5° na Kamenim svatima i 15,5° kod Sv. Vendelina te bi tako ovaj trokut predstavljao neku vrst malog lokalnog svetog trokuta (Slika2).

Naselja Jablanovec i Novaki u tom predjelu dijeli potok Kutinci. Predio desno od potoka naziva se *Kotel*⁸, a lijevo *Divjaki*. Niže Divjaka nalazi se polje koje se naziva *Rošćica*, a čitav širi predio se naziva *Srakino* sve do obližnje kapele Sv. Roka. Možda nije nevažno spomenuti da je 200 metara nizvodno od Lončarevog mlina 1897. godine pronađen jedini nalaz iz rimskog doba na širem području (Brunšmid 1898). Kipić od vapnenca, visine 53 cm, grube izrade, prikazuje mušku figuru u sjedećoj pozi obučenu u himation s golim gornjim dijelom tijela. Kipić je pronašao mlinar kopajući kanal za svoj mlin u vodotoku potoka 'Kutica' na dubini od 4 m⁹.

⁵ „To su kameniti svatovi. Išli su čez goru, gore svetom Nikoli, gore na venčanje. A njegova mati, da nije ona dala ženititu kćer. Tu koju je on štel ženiti ni dala ženiti. I onda kad su oni išli da je ona nje zaklela da bi s kamenom postali, ne. I tak su ljudi povedali da tak su bili svati i mladenci i još pesek napred koj je išo, da to sve ostalo kamen.“ (Zečević 1973:br. 39)

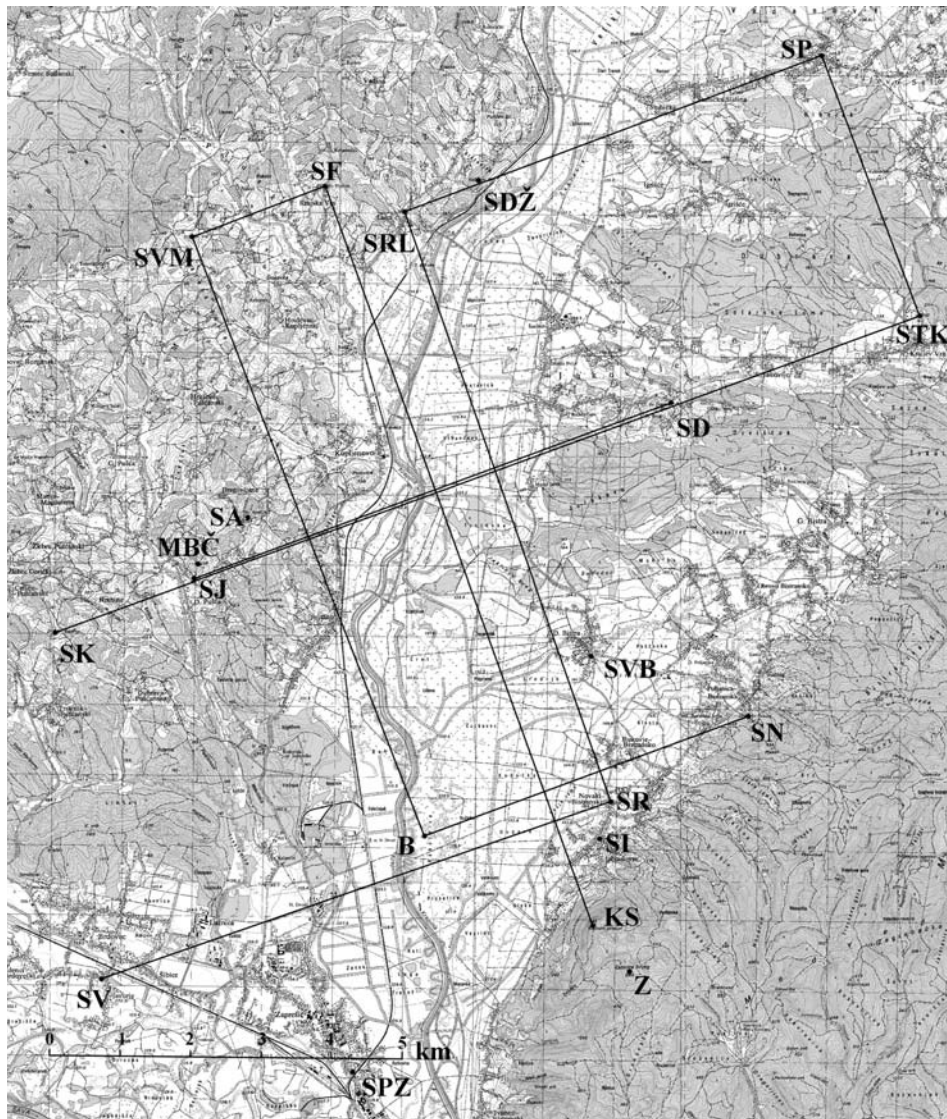
⁶ „Mlada je bila kći mlinara iz Podsuseda, a dečko je bil iz Novaka Bistranskih. Car su ga zvali. Mati od mlade nije bila zadovoljna da ide ona bogata za siromaha Cara, makar se zvao Car. Otac je bil zadovoljan i on je iz Podsuseda išel š njima na vjenčanje. Da je majka zaklela da Bog da se okamenili! I oni se okamenili! Još se vide na vrh brijega veliki kamenovi. Još neki pričaju da je u pećini kotač za kolovrat što ga je mlada nosila da bu prela.“ (Zečević 1973:br. 43)

⁷ „Bil je jen mladič, dole pod Susedom. On se namislil oženiti i zebreal si je jenu pucu. Ta puca nije bila po volje njegove mame. Ali on ju ni štel pustiti. Išel je na vjenčanje u Nove Dvore. Majka ga je zaklela da prije neg se vrne dima da bi se ti svati fkamen pretvorili. I kad su se vraćali z vjenčanja, oni su se svi skamenili. I denes još se vidiju ti kameni na bregu Zagrebačke gore, blizu Zaprešića.“ (Zečević 1973:br. 40)

⁸ Dominantno prezime u Kotlu je *Puzjak* (> *Bezjak*). Naziv *Bezjak* različito je tumačen od lingvista i možda upućuje na etnografsku oznaku iz predslavenskog vremena (Gušić, Marijana: Etnička grupa *Bezjaci*, JAZU, Zagreb 1967). Po Skoku naziv dolazi od pejorativnog izraza - 'bez jaja'. U 16. stoljeću je označavao sve hrvatske kajkavce i čini se da nije imao podrugljiv prizvuk. Furlansko *bezoal/ bazoal/ basaua* u značenju 'luda' nalazi se i u istromanskom u obliku *bazuai* u značenju 'muda'. Prema Skoku izraz potječe od lat. *bisōvālis* 'koji ima dva jaja' - bez + jaje + ak 'bezjajak', haplogijom 'bezjak'. Postoji čitava pokrajina u Italiji pokraj Monfalcone koja se naziva *Bisiacaria*. Ima i ljekovita biljka *bezanica/bezanka/prostrijel*. Prostrijel se koristi kao naziv i za svinjsku bolest koja se liječi ovom travom. *Bez* je i naziv za demona ili đavla kod Belostenca i Glavinića. *Bezjača* je naziv za sjekiru vincilirku – kosijer, vinjak koji služi za krčenje živice i oštrenje kolaca u vinogradu. Sve nabrojeno možda ukazuje na vezu s kultnom kastracijom.

⁹ „1897 fand der Müller Bertak beim Tieferlegen des Bettes des Katicabaches 4 m tief einen Torso aus Kalkstein: Männliche, sitzende Figur, Oberteil nackt, Unterteil mit einer Himation ähnlichen Kleidung. Kopf, obere Brusthälfte und beide Arme fehlen. H 53 cm. Grobe, provinziiale Arbeit, vielleicht römisch.“ Klemenc (1938)

Može se također uočiti da su neka svetišta oko Babožnice raspoređena tako da njihove poveznice čine okomice i paralele oko pravca nagnutog za $20,5^\circ + 1^\circ$ u odnosu na smjer zapad–istok (Slika3). Između većine točaka postoji direktna optička vidljivost, ali se jedino s točke KS (489 m) pruža pogled na sve ostale točke.

Slika 3: Međusobni odnosi pojedinih točaka oko Babožnice. (SVM:Sv. Vid Merenje, 219m; SF: Sv. Florijan Krajska Ves, 209m; SP: Sv. Petar Krušljevo Selo, 209m; SD: Sv. Doroteja Jakovlje, 215m; B: Babožnica, 128m; SN: Sv. Nikola Poljanica Bistranska, 259m; STK: Sv. Tri kralja Kraljev Vrh, 270m; SK: Sv. Katarina Hrebine, 271m; SA: Sv. Andrija Bregovljani, 253m; SJ: Sv. Juraj Donja Pušća, 180m; SRL: Sv. Rok Luka, 141m; SDŽ: Sv. Duh Žejinci, 190m; SVB: Sv. Vendelin Donja Bistra, 141m; SR: Sv. Rok Novaki Bistranski, 160m; SV: Sv. Vid Javorje, 132m; KS: Kameni svati, 489m; Z: Zlatinice, 584m; SI: Sv. Ivan Jablanovec, 165m; SPZ: Sv. Petar Zaprešić, 128m).

Sveti kutovi kao kalendar

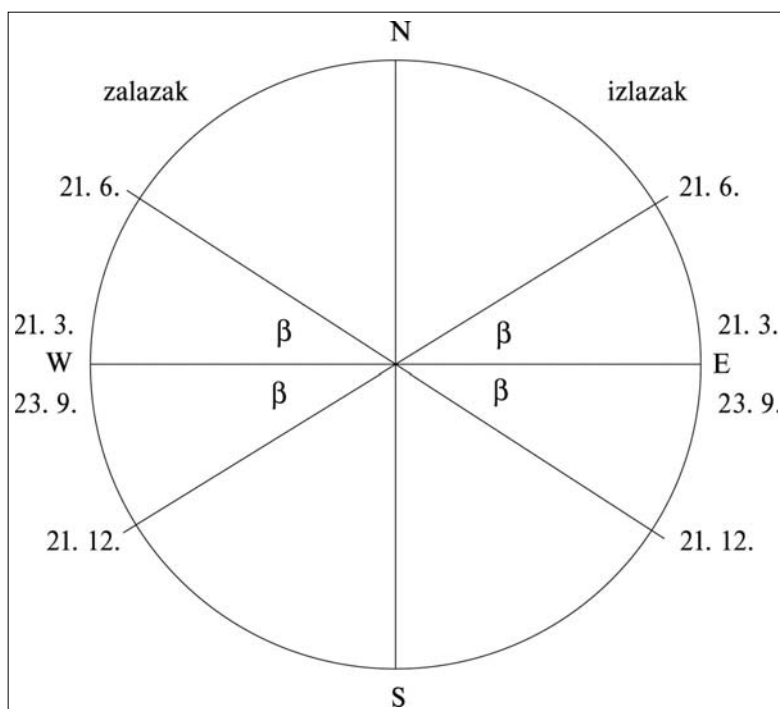
Na temelju sustava kružnica oko Babožnice možemo zaključiti da se slavenska poganska svetišta nisu smještala nasumično, nego da su se pokoravala geometrijskim zakonitostima koja proistječu iz promatranja položaja Sunca kroz četiri godišnja doba. Pri tome je važnu ulogu imala razlika kutova koju kroz jedno godišnje doba načini Sunce na svojim karakterističnim položajima dok se kreće po nebeskom svodu. To su elevacija Sunca u zenitu i azimut izlaska ili zalaska Sunca za obzor. Tijekom proljetnog perioda važnu ulogu igrali su sljedeći datumi:

21. ožujak – ekvinocij, praznik Jarilovog i Marinog rođenja
2. svibanj – međupraznik koji se vjerojatno odnosi na Jarilov povratak iz Velesovog svijeta mrtvih (Đermek 2009)
21. lipanj – solsticij, praznik Jarilove i Marine svadbe

Solarni ciklus tijekom proljeća daje sljedeće nepromjenjive kutove koji vrijede za sve geografske širine:

- 23,5° – kut razlike elevacija Sunca u zenitu od ekvinocija do solsticija
- 15,5° – kut razlike elevacija Sunca u zenitu od ekvinocija do 2. svibnja
- 8° – kut razlike elevacija Sunca u zenitu od 2. svibnja do ljetnog solsticija

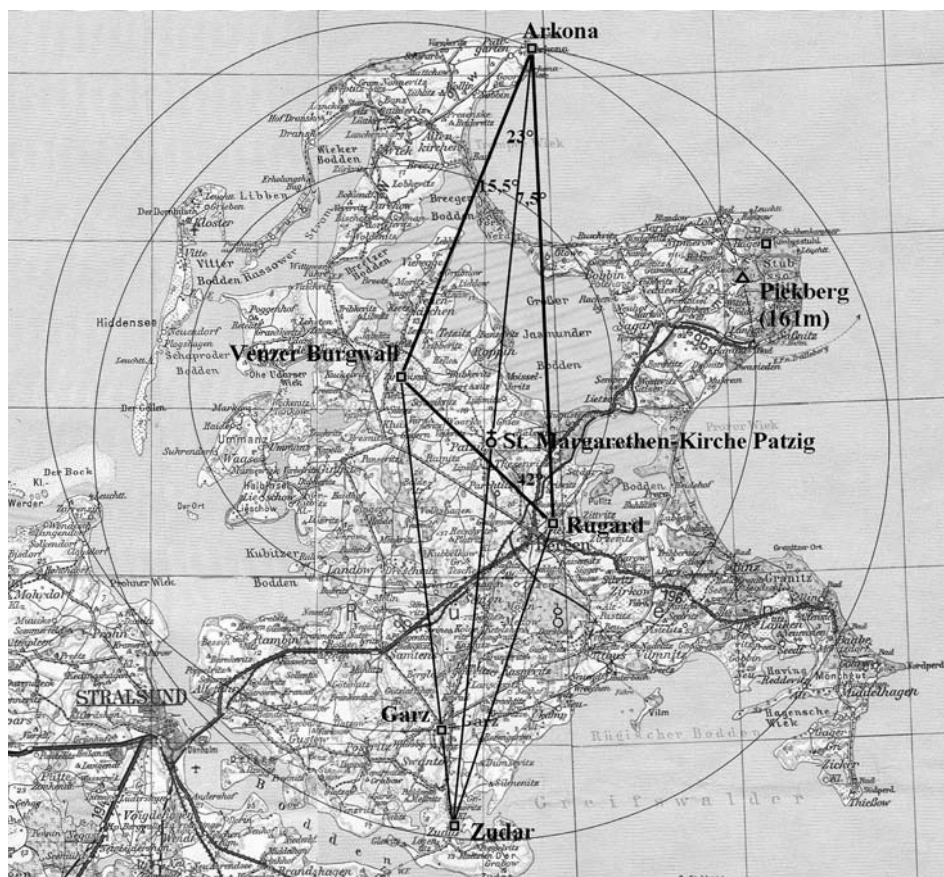
Njihovi pandani su promjenjivi kutovi (β) u vezi s azimutom pod kojim Sunce zapada ili izlazi, a koji ovise o geografskoj širini (Slika 4).

Slika 4: Shema izlaska i zalazaka Sunca na karakteristične datume (važi samo za ravninu horizonta od 0°).

Primarni sveti trokut čine kutovi od $23,5^\circ$ (α) i kut razlike azimuta zalaska odnosno izlaska Sunca od ekvinoxija do solsticija ($\beta = 34^\circ$ za geografsku širinu od 46°).

Kut od $23,5^\circ$ se s nekom važnom točkom u prostoru dijeli u omjeru $15,5^\circ : 8^\circ$. Tako u sustavu svetišta oko Babožnice kapela Sv. Ivana dijeli kut od 23° u omjeru $15^\circ : 8^\circ$ kod Sv. Vida, a s kapelom M.B. Čiseljske istovremeno tvori i trokut s kutovima $15,5^\circ$ i 34° i to tako da Sunce na ljetni solsticij zapada za M.B. Čiseljsku gledajući s pozicije Sv. Ivana. Raspelo u Ivancu kod potoka Ivaniščaka dijeli pak kut svetog trokuta M.B. Čiseljska–Babožnica–Sv. Petar u omjeru $15^\circ : 8^\circ$.

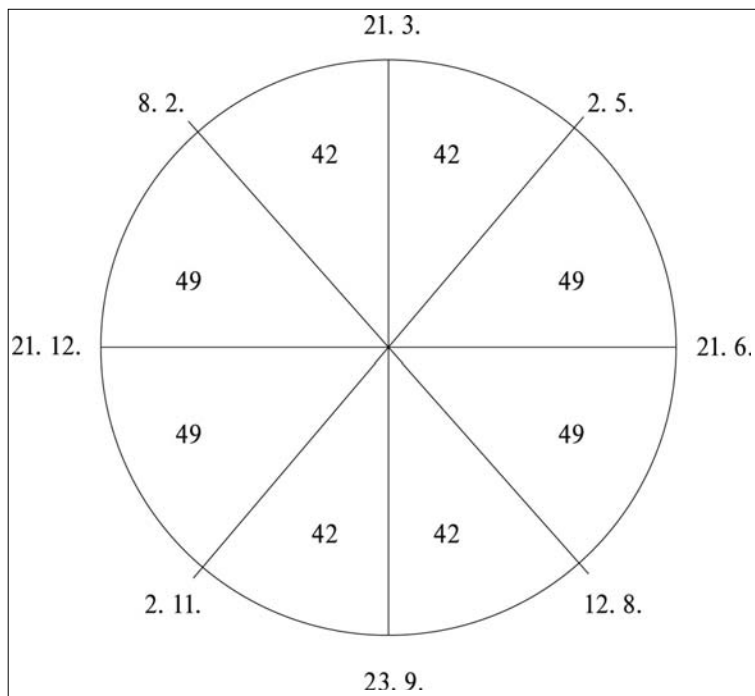
Slika 5: Sustav svetišta na otoku Rügenu.

Sustav svetišta na otoku Rügenu pokazuje zanimljive paralele sa sustavom svetišta u donjem Zagorju (Slika 5). Kako je na toj geografskoj širini odnos kraćih stranica u svetom trokutu $1:1,7$ (kutovi $23,5^\circ$ i $42,5^\circ$) zanimljivo je da ako kružnice s tim odnosom opišemo oko gradine u Venzu (Venzer Burgwall) tako da manja prelazi preko gradine Rugard, a veća preko Jaromarsburga na rtu Arkona, tada veća kružnica prelazi i preko gradine u Garzu (9.–12. stoljeće) i preko najviše točke na poluotoku Jasmundu. U nastavku linije

koja spaja gradine u Venzu i Garzu nalazi se i gradina Wallberg-Zudar (9.–12. stoljeće). S te točke se gradine u Rugardu i Venzu vide pod kutom od oko 23° . Srednjovjekovna crkva Sv. Margarete u Patzigu dijeli kut od 23° kod Arkone u omjeru $15,5^\circ : 7,5^\circ$. Ova crkva se nalazi na polovištu dužine Arkona-Zudar. Zanimljivo je da je linija koja spaja Svantevitov hram na rtu Arkona i Rugard nagnuta samo za 1° u odnosu na pravac sjevera.

Prazniku koji pada 2. svibnja kroz ostala tri godišnja doba po elevaciji Sunca u zenitu odgovaraju datumi 8. veljače, 2. studenog i 12. kolovoza¹⁰.

Ovi međupraznici koji padaju između solsticija i ekvinocija udaljeni su 42 dana ili 6 tjedana od najbližeg ekvinocija (Slika 6).

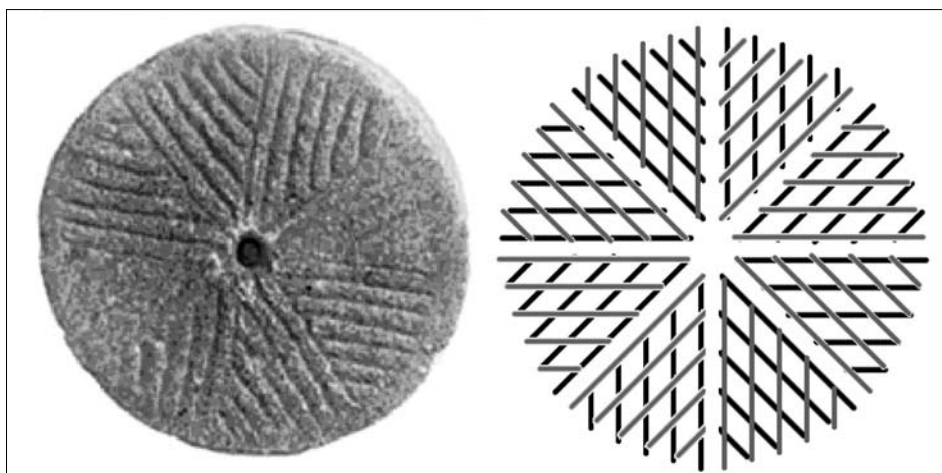
Slika 6: Kalendar (baziran na godini od 364 dana).

Datum 2. studeni je u kršćanstvu praznik posvećen mrtvima, te je njegova važnost zagarantirana i općepoznata. Datum 8. veljače pada u vrijeme Fašnika koji je s Uskrsom povezan sličnim pravilom. Kao argument u prilog važnosti ova dva međupraznika značajno je spomenuti da se u poganskoj Švedskoj u Gamli Uppsali svakih devet (osam) godina u veljači održavao veliki praznik *Disting* prilikom kojeg se žrtvovalo ukupno 72 muške ljudske i životinjske žrtve kroz devet dana. Točan datum Distinga ovisio je o fazama mjeseca, međutim tri prehistorijska humka na mjestu tamošnjeg svetišta su usmjerena u smjeru zalaska Sunca na datume 8. veljače i 3. studenog¹¹.

Datum 12. kolovoz pada na kraju žetve i vrlo je blizu kršćanskog praznika Velike Gospe.

¹⁰ <http://solardat.uoregon.edu/SunChartProgram.php>, Svi kutovi dani u ovom članku su približni (+/-0,5°), jer navedeni program ne omogućava precizni izračun, već samo crta graf. Također, kao posljedica toga su i datumi samo približni tj. greška je +/- 1 do 2 dana.

¹¹ <http://www.astro.uu.se/archast/Henriksson.pdf>

Slika 7: Mlinski kamen; shema križanja utora gornjeg i donjeg mlinskog kamena.

Kamena svadba, mlin i kotao

Babožnica se u predaji vezuje uz mlin (Đermek 2009). Svaki mlinski kamen ima kosokutno ili spiralno urezane vodilice za žito. Urezane vodilice dvaju mlinskih kamena moraju se pri vrtnji spiralno križati (Slika 7).

Ovo križanje je analogno križanju niti prediva prilikom tkanja. Predenje i tkanje su atributi ženskih božanstava. Kazivač legende o okamenjenim svatovima iz Jablanovca ne kaže tako slučajno za mladenku:

„...Još neki pričaju da je u pećini kotač za kolovrat što ga je mlada nosila da bu prela.” (Zečević 1973:br. 43)

Dva mlinska kamena od kojih se jedan okreće, uslijed trenja mogu uzrokovati i iskrenje, a to je u mitu interpretirano kao izbijanje gromova. Kako žito kao personifikacija Jarila upada između dva mlinska kamena, tako se vodi njihovim vodilicama prema van, meljući se pri tome u brašno. Jarilo tako umire i služi kao hrana koja se ritualno jede isto kao što se ritualno jede i mesna žrtva ubijena na žrtveniku. Nije dakle slučajno da munja, malj, muka, mučati, muka (pšenična), mljeti i mlin dolaze od istog korijena **mel-*, koji je bio u vezi s predstavom božjeg kamenja, munje, odnosno Perunove strijele, kazne i žrtve (Башић 2008). Žrtvenik i mlin čini se da su ista stvar.

U prošlom stoljeću prilikom svadbe jednog ‘Kotlara’ u prethodno spomenutom predjelu Kotel u Novakima, kao što je i običaj, prilikom *Zorje* svatovi su izašli van i plesali kolo oko krijesa na lokalnom križanju¹². Uz krijes su postavili stari kotao. Nakon toga su ga razbili uz riječi kako će se Kotel od sada zvati Novo Selo budući da im je dodijao stari naziv. Kazivači odnosno akteri stvarnog događaja smjestili su kotao pored svadbenog krijesa i na kraju ga razbili. Ne znam je li to ostatak nekog starijeg svadbenog običaja, ali se teško oteti dojmu koji priziva poznati grčki kulturni tronožni kotlić u kojem su se kuhali žrtveni komadi mesa. Nad kotlićem je sjedila stara žena-proročica odjevena kao djevica (Pitija).

¹² Preneseno prema pričanju mojih roditelja

Slika 8: Grb općine Brdovec (župa Sv. Vida Javorje) koji prikazuje Sv. Vida mučenika kako se kuha u kotlu.

Kotao ispunjen vodom koji se prevrće javlja se i u predsvadbenom običaju lada u pirotskom kraju i u sjeverozapadnoj Bugarskoj pod nazivom *ладуване* ili *сяне на китка*. Glavni lik ovog obreda je djevojka koja se zove Lada, a koja u pratnji djevera, djevojaka i svirača odlazi do izvora na vodu. Djevojke oko kotla igraju kolo, a jedan od igrača dva puta prevrće kotao. Treći put djevojka ispuni kotao s vodom i nosi ga kući, te od te vode mijesi svadbeni hljeb. Ovaj obred inače ima karakter lažne svadbe, odnosno u njemu se javlja lažna mladenka. (Толстой 2001: 325 – 326)

U slučaju Velesovih svetišta u dolini Krapine i na otoku Rügenu možemo uočiti vezu sa Sv. Vidom. Pri tome je zanimljivo primijetiti da legende o ovom svecu govore da je bio bačen u kotao vrelog ulja. Mladenački lik sv. Vida u kotlu najučestaliji je njegov ikonografski motiv (Slika 8). Osim što se časti kao zaštitnik očiju i vida, protiv groma i zla vremena, posebno ga časte i proizvođači kotlova.

‘Zorja’ je bila obavezan završni dio svadbene svečanosti u donjem Zagorju:

„Vu rane jutre kad se dan počel beliti, zatancala bi se zorja. Svi svati su znali z hiže ziti van na križanje, de su si ogenj vužgali, da bi okol njega tancali. Gosti i svati bi se prijeli vu kolo i zapopevali “Zorja je zorja “. U kolu su stali mužikaši i prve je tancal prvi svat z mladenku. Ona je okol vrata imala ručnik koji je hitila onomu s terem je štela tancati. Obične je prvi na redu bil mladenec. Tak kak bi on otancal z mladenku si bi biral drugu i okol vrata je metal ručnik. Igra se i popeva “Igram kolo u dvadeset i dva”. Posle mladencov se i drugi menjaju... Kak su svi bili v kolu, a neki i više put, pak su se vu hižu vrnuli. Tu ih je čekal vajngulaš ili pak sarma kaj ih je znala lepe okrepati.“(Škrebilin 1998)

Spoj krijesa, kotla i vinskog gulaša je vrlo znakovit, jer se na temelju svega spomenuto čini da Jarilo nakon svadbe završava raskomadan i kuhan u kotlu slično svetom Vidu.

Literatura

- Башић, Ивана (2008): Неизречено, неизрециво, замукло – концепт ћутања у српском језику, Зборник Матице српске за славистику 2008, br. 74, Београд, 191–217.
- Belaj, Vitomir; Šantek, Goran Pavel (2006): Paški sveti trokut, *Studia Ethnologica Croatica*, 18, Zagreb, 153–183.
- Belaj, Vitomir (2007): Hod kroz godinu (Pokušaj rekonstrukcije prahrvatskoga mitskoga svjetonazora), 2, *Golden marketing – Tehnička knjiga*, Zagreb.
- Belaj, Vitomir (2009): Poganski bogovi i njihovi kršćanski supstituti, *Studia Ethnologica Croatica*, 21, Zagreb, 169–197.
- Brunšmid, Josip (1898): *Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva*, III, Zagreb.
- Delorko, Olinko (1973): *Usmena poezija Gupčeva zavičaja; Folklor Gupčeva zavičaja*, Institut za narodnu umjetnost, Zagreb
- Dermek, Andelko (2009): Slavenski mitski trokut i legenda o Kamenim svatima, *Studia Mythologica Slavica*, XII, Ljubljana, 223–247.
- Henriksson, Göran (1992): The pagan Great Midwinter Sacrifice and the ‘royal’ mounds at Old Uppsala (*Riksblothen och Uppsala högar*, *Tor* 27, 1995; Department of Astronomy and Space Physics, Uppsala University), Uppsala.
- Klemenc, J. (1938): *Archeologische Karte von Jugoslawien: Blatt Zagreb*, Jugoslawischer Ausschuss des Internationalen Verbandes der Akademien, Beograd.
- Laljak, Stjepan 2002: *Kameni svatovi, Šenoa i Jablanovec, Od usmene predaje do spomenika*, Matica Hrvatska Zaprešić, Zaprešić.
- Nikolić, N. (1962): *Kronika župe Bistra U: Građa za gospodarsku povijest Hrvatske*, JAZU, 14, Zagreb.
- Pleterski, Andrej (2009): Nekateri topografski vidiki obrednih mest, *Studia Ethnologica Croatica*, 21, Zagreb, 27–46.
- Rački, Franjo (1872): *Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. god.*, Starine JAZU, IV, Zagreb.
- Smičiklas, Tadija (1905): *Codex diplomaticus*, III, Zagreb.
- Šantek, Goran Pavel (2009): Paški sveti prostor. Prilog tumačenju; *Studia Ethnologica Croatica*, vol. 21, Zagreb, 47–77.
- Škrebilin, Anita (1998): *Bistranska svadba, Narodno blago Bistre, Bistra*.
- Толстој М., Светлана; Раденковић Љубинко (2001): *Словенска митологија, енциклопедијски речник*, Zepher Book World, Београд.
- Zečević, Divna (1973): *Usmena predaja o seljačkoj buni i kmetskom životu u široj okolici Stubice; Folklor Gupčeva zavičaja*, Institut za narodnu umjetnost, Zagreb

The system of sanctuaries around Babožnica

Anđelko Dermek

The last year author described the system of sacred triangles around Babožnica in the lower Zagorje region in Croatia. In this article he gives further mythological interpretation of the space relations of the local toponyms and sacral objects. In this search author confirms the special meaning of the distance relation $1:\sqrt{2}$ between the central location at Babožnica and the other surrounding sacral points. In a sacred triangle as a most important is confirmed to be the constant angle of $23,5^\circ$ which represents a deviation of the sun elevation at zenith on the equinoxes and the solstices. In the same period the second angle confirms to be the varying angle which represents a deviation of the azimuth of the sun setting or rising. The constant angle is usually placed at the Veles' sanctuaries (St. Vitus and St. George) and the varying angle is usually placed at the Perun's sanctuaries (St. Peter, St. John and Zlatinice brijeg). It is noticed also that one of the sanctuaries splits the constant angle of $23,5^\circ$ in a ratio $15,5^\circ : 8^\circ$. This ratio corresponds to the midseason dates: May 2, August 12, November 2 and February 8. The author concludes that the locations of the sanctuaries are connected with the slavic calendar which is in the myth connected with the cult of sacred wedding of Mara and Jarilo. After the wedding Jarilo is sacrificed and killed. The wedding dance around a bonfire at dawn taken together with the custom of overturning a cauldron and with the iconographic depiction of St. Vitus as a young man in a cauldron of boiling oil, all points in a direction of a sacred boiling of raw pieces of flesh which represent body parts of killed Jarilo.